

ממעמד לעם

לאחר שמבקרים ופרשנים דשים באדם וב- משנתו מוטב, בדרך-כלל, לחזור אל כתביו המקוריים. ממעמד לעם, קובץ מאמריו ונאו- מיו של בן-גוריון, שנדפס עוד ב-1933, נחשב מאד על-ידי כותבו. מכרך האיגרות האחרון שלו אנו למדים במה החשיב את הספר וכמה איגרות שיגר מפולין לארץ כדי ללחוץ על בית-הדפוס להשלים את הדפסתו למועד- לפני הבחירות לקונגרס הציוני הגורלי של 1933. מכאן שראה במאמרים לא משנה תי- אורטית ומסמך אידיאולוגי בלבד אלא גם כלי תעמולה והסברה ממדרגה ראשונה. בעיקרו של דבר נועד הספר להפצה בציבור היהודי הגדול בפולין. היה זה בשעה שני- טש החריף במאבקי-הבחירות לקונגרסים הציוניים, מאבק שהתנהל בעיקר בין מפא"י מזה ו"המזרחי" והרביזיוניסטים מזה.

הסברה כי בממעמד לעם יש חומר הסברה טוב בשביל הציבוריות היהודית בפולין- על קולה התנהל מאבק ה"שקלים"-מלמדת הרבה על רוחו של הספר: מפלגות הפוע- לים, ומפא"י בראשן, הן האוונגארד של המתנה הציוני ומבטאי ה"כוליות" של מע- מד-הפועלים. אבל מפא"י אינה מבטאת רק את מעמד-הפועלים לבדו אלא את "כלל האומה". לא מפא"י הופכת מ"מעמד" ל"עם" אלא מפא"י פונה מן התחומים המצומצמים יותר של ה"מעמד" אל התחום הרחב והכללי של ה"עם", ומכאן שהיא חייבת לבצע את התמורה האידיאולוגית והפוליטית שתכשיר אותה למעבר הגורלי ממפלגה המגששת את דרכה בתנועה הציונית למפלגה ההגמונית השלטת.

גילגוליה של תמורה מכרעת זו נסקרו היטב בחיבורו של יוסף גורני, אחרות העבודה / היפודות הרעיוניים והשיטה המדינית (ראה סקירה ב"קשת" נז). כלום היה זה "פראגמ- טיום"? הקו הברור והחותך הוא האופי הפו- ליטי של אחרות-העבודה ושל מפא"י, ההכ-

רה בצורך החיוני בכוח פוליטי, וההבנה כי אוטופיה ואידיאולוגיה ראדיקלית-בדפוס המציאות הארצישראלים והציוניים-יכולות להיות רק נחלת מפלגה או סיעה קטנה. הקונסטרוקטיביזם הסוציאליסטי אינו "או- טופיה" אלא ויתור על האוטופיה מתוך רי- אליון ובמחיר של מיתח פנימי, עצור ומתפרץ חליפות, בין האוטופיה הנגזזת והריאליזם היומיומי, המוגשם בעזרת מנגנון ריכוזי חזק. מפא"י, ובן-גוריון בראשה, לא היתה מסוגלת לקבוע את ממדי הזרימה של הון פרטי לארץ-ישראל ואת שיעורי הצמיחה של המשק הפרטי ה"בורגני", אבל מפא"י יכולה היתה לחפש-ולמצוא-דרכים להעברת חלק מן ההון הפרטי לשליטתה ולדאוג לכך שהון פרטי לא יתורגם ללשון של כוח פוליטי. זה הקו הבולט שימצא הקורא בין השורות במאמריו הרבים של בן-גוריון באסופת-מאמרים זו.

אגב, יש להצטער על שההוצאה ו"קרן הנגב" לא הוציאו לאור מהדורה מחודשת של ספר ישן יותר של בן-גוריון (ובן-צבי), והכוונה ל"אנחנו ושכנינו". מכל מקום, העוסקים בבן-גוריון, משנתו ופעלו יכולים עכשיו לעיין ב"מקורות הראשוניים" כדי להכניס ממד היסטורי לוויכוח סכימאטי ומניכאי כמעט סביב דמותו של האיש.

ש. י.

הבריחה

הציונות כתנועת-עם היתה מונעת על-ידי שני כוחות יסודיים ועמוקים: היתה ציונות כתנועת-מיעוט אידאית בפזורה היהודית, שחלק מן הנוהים אחריה עקרו בפועל-ממש לארץ-ישראל וחלקם הגדירו עצמם כ"ציו- נים" בלי להגשים, גם כשהיה הדבר אפשרי, את האידיאל של "עליה" לארץ-ישראל; והיתה הציונות כתנועת הצלה של נרדפים ועקורים, שבאו לארץ-ישראל כשמצאו את

* יהודה באואר: הבריחה; תרגום: שושנה שוורץ; הוצאת "מורשת"-בית-עדות ע"ש מרדכי אנילביץ' וספרית פועלים; רנדום האוס, ניו-יורק, 1970; 317 עמ'.

* דוד בן-גוריון: ממעמד לעם (פרקים לבי- רור דרכה וייעודה של תנועת הפועלים); עם עובד וקרן-הנגב, 1974; 262 עמ'.